

बारामती कार्यालय

वधापनदिन विशेष

लोकमत पुणे, रानिवार, दि. ९ मार्च २०१९

कृषि विज्ञान केंद्र शेतकऱ्यांसाठी ठरले वरदान

बारामतीच्या कृषि विज्ञान केंद्राची स्थापना १९९२ साली झाली. त्यानंतर गेल्या २६ वर्षांमध्ये केंद्राभरित वेगवेगळे प्रकल्प राबविण्यात आले. दुष्काळी भागातील चारा प्रत्येक सोडविण्यासाठी सन २०११ पासून पध्दती प्रकल्प चालू करण्यात आला. पाणी केंद्रीय कृषिमंत्री शरद पवार यांनी देखील हा प्रकल्प राबवितल्या गावांना घेऊ दिल्या. यावेळी दिलेल्या शेतकऱ्यांचे पाहणी केल्यानंतर पवार यांनी या प्रकल्पाची दुष्काळ निवारणाच्या पाठदुरुपचार प्रशासक केले.

भारतीय कृषि अनुसंधान परिषद, नवी दिल्ली, केंद्रीय चारांनी कृषि अनुसंधान संस्था, हैदराबाद व कृषि विज्ञान केंद्र यांच्या संयुक्तपणे हा हवाचान बदलावर आधारित कृषि प्रकल्प करण्याचे ठरविले. त्याकरीता दुष्काळी सामान करणाऱ्या जळगाव क. प. गावाची निवड करण्यात आली. दुष्काळी स्थितीमुळे आर्थिक परिस्थिती खारच बिघड होती. त्यामुळे या गावातील ठरून तरुनींचे हाडारमधी

नोकरीसाठी जाण्याचे प्रमाण वाढले. त्यासोबत पशुसंवर्धनमध्ये दुग्ध व्यवसाय होता. मात्र दुग्ध उत्पादन अतिशय कमी होते. त्यात भाग कमी, जलाळपात चारा गरी अशी परिस्थिती होती. प्रथम पाणी उपलब्धतेसाठी जलस्रोत बाळकटीकरण करण्यासाठी गावातील चॅचीचा ओढा खोलीकरण केले. २०१२ मध्ये यामध्ये पहिल्याच पावसापेध्ये हा ओढा पूर्ण झाला. ज्यामुळे आठमाही बागायत पिके घेणे शक्य झाले. जमिनीची पाणी पातळी ७ ते २२ फुट वाढली.

एकूण ६ ओढे कृषि विज्ञान केंद्राने खोलीकरणामे जळगाव क. प. मध्ये पूर्ण केले. जवळच्या शेतकऱ्यांना कृषि विज्ञान केंद्राने माळमाही बागायत पिकांचे तंत्रज्ञान शिकविले. ऊर्जापिकांसाठी शेतकऱ्यां केल्याम शेतकऱ्यांना प्रवृत्त केले. त्यामुळे शाश्वत फळपिके व निर्यात सोडनेन मधील दोषाची निरची लागवड पोक जवळपास ५ शेतकऱ्यांनी केले आहे. अशा प्रकारे ओढा खोलीकरण पासून जवळपासच्या ३४ गावांमध्ये ओढाखोलीकरण काम पूर्ण झाले. यासाठी अंत्रिकल्परत डेव्हलपमेंट ट्रस्टच्या विश्वस्त सुनंदा पवार यांच्या पुढाकारानून दत्तक घेतलेल्या काही गावांपैकी जळगाव सुपे हे गाव आहे. या गावात सधे जाठ किलोमीटर लांबीचे ओढाखोलीकरण झाले. त्यासाठी त्या गावातील

शेतकऱ्यांची सहभाग होत. तसेच विविध सामाजिक संस्थांच्या पाठ्यापासून जलसंधारणाची कामे परिस्तर झाली आहेत. अंत्रिकल्परत डेव्हलपमेंट ट्रस्टचे चेअरमन राजेंद्र

पवार यांच्या संकल्पनेतून कृषि विज्ञान केंद्राने गावोगावी मेळवे घेऊन पाणी सुविधेच्याचे तंत्र सांगितले. सोबत लेझर लॅंड लेव्हलर याच्या सहज्याने जमीन सपाटीकरण केले. यासाठी

नाबाडीने अर्धसहस्राय केले पाऊस पडण्यापूर्वी जमिनीत पाणी सुरक्षिण्याकरिता मूलस्थानी जलसंधारण संकल्पना राबविली. मूलस्थानी जलसंधारण करण्यासाठी १० : १० मीटर आकाराचे वाफे तयार केले. त्यामुळे पाणी जमीन एकसारखे मूले. मूलस्थानी जलसंधारणामुळे व ज्वारीचे मरामती ६ ते ८ किंचटून उत्पादन घेणे शक्य झाले. शेतकऱ्यांसाठी स्थापित जीवन बँकेचा चापर जवळपास २००० शेतकऱ्यांनी केला. शेतीसाठी शिबिध जोजारांचा चापर महत्त्वपूर्ण ठरला. गावात मुक्तसंचार गोळा पध्दती सर्वप्रथम अमलत आणली. आज जवळपास १०० पेक्षा जास्त गोढे मुक्तसंचार पध्दतीचे आहेत. त्यामुळे जनावरांचे सडाचे आज कमी झाले. दुग्ध उत्पादन १० ते १५ टक्के वाढले दुष्काळी भागात सन २०१३ पासून केंद्राने भुरग्यास प्रशिक्षण दिले. नका चिपाणे

पुढिले. लागवड तंत्रज्ञान शिकविले. भुरग्यासमुळे दुग्ध उत्पादन, फट वाढली. त्यामुळे हे गाव चारा उत्पाई मुक्त झाले. दुष्काळात मोलमजुरी करणाऱ्या कुक्कटपालन व्यवसायाचे महिलेना प्रशिक्षण दिले. यामुळे देणी यंराची वनराजा व गिरीराजा ही पैदास वाढविण्यात आली. या नवीन कोषेड्यामुळे वर्षाला ७० च्या ऐवजी १०० अंठी मिळवताला लागली. तसेच आठवडे बाजारामध्ये या कोषेड्या विकून घर खर्च निघतो कारण या कोषेड्याचे वजन ४ ते ६ महिन्यामध्ये जवळपास ३ ते ४ किलो होते.

शेळीपालनानून उमानबाढी शेळीचे गोढे आहेत. प्रति १० शेळ्यांमागे ५०-६० हजार निवळ नफा, कमी चाऱ्यामध्ये शेतकऱ्यां घेत आहेत. त्यासाठी भुरग्यास चाळणावीट, निररल मिक्चर दिले. जळगाव क. प., जळगाव सुपे, फान्हाडी या गावात एकूण ३५ शेतकऱ्यां झाली. त्यासाठी कृषि विभागाचे अर्धसहस्राय मिळाले.

केव्हीके बारामतीने राबविलेला जिरायती गावातील निकरा प्रकल्प दुष्काळवर मात करण्यासाठीचे एक रोल मॉडेल आहे. याठिकाणी मला बऱ्याच शेतकऱ्यांनी एकात्मिक शेती व शाश्वत शेती केलेली पाहून अतिशय आनंद वाटला. सध्याच्या दुष्काळी परिस्थितीतसुद्धा चांगले उत्पन्न शेतकऱ्यां घेत आहेत. विशेष म्हणजे भुरग्यास तंत्रज्ञान, पाणी व्यवस्थापन हे काम उल्लेखनीय आहे.

- लाखन सिंग

संचालक, अंत्रिकल्परत टेक्नॉलॉजी ऑप्लिकेशन रीसर्च इन्स्टिट्यूट, पुणे

राष्ट्रीय मत्स्यसंशोधन संस्थेच्या मदतीद्वारे शेतकऱ्यांना मत्स्यशेतीद्वारे लाखो रुपये नफा मिळाला. शेतकऱ्यांच्या डाळिंब व कलिंगड लागवड चालू केली. डाळिंबांसाठी शेतकऱ्यांना मधपेठ्यांचा चापर सुरू केल्याने ३० टक्के फळधारणेत वाढ झाली आहे.

मधुसंदेश प्रकल्पांतर्गत शेतकऱ्यांना मधपेठ्या दिव्या. शेती मालाच्या विक्रीसाठी शेतकऱ्यां उत्पादक केंपच्या स्थापन केल्या. या प्रतयारी मशीनसाठी व गोडाऊन उभारणीसाठी एच. ए. सी. पी. यांचे अर्धसहस्राय केले. शेतमालाला बाजारपेठ मिळवण्यासाठी धान्य महोत्सव, भीमबडीच्या पाठ्याभातून हातभार लावला. बौद्धक्यात काय तर कृषि विज्ञान केंद्र बाणमतीच्या पाठ्याभातून राबविलेला निकराचा प्रकल्प शेतकऱ्यांसाठी वरदान ठरला आहे. हे निर्विवाद आहे.

डॉ. सय्यद शाकीर अली
प्रमुख व वरिष्ठ सल्लागार
श्री. संतोष करंजे
डॉ. रतन जाधव
विषय विशेषज्ञ, कृषि विज्ञान केंद्र, बारामती
● शब्दांकन ●
प्रशांत ननवरे, बारामती

केव्हीकेमार्फत राबविलेला दुष्काळशी सामना करण्यासाठी निकरा हा प्रकल्प वेगवेगळ्या गावात राबविला जावा, यामध्ये गावोगावी मूलस्थानी जलसंधारणाचे, ओढा खोलीकरणाचे, चारा नियोजनाचे तंत्रज्ञान जास्ती जास्त शेतकऱ्यांपर्यंत पोहचविल्यामुळे शाश्वत उत्पादन घेणे शेतकऱ्यांना शक्य झाले आहे. सध्याच्या दुष्काळी परिस्थितीत दुग्धव्यवसाय व नियंत्रित शेती शेतकऱ्यांना फायद्याची ठरत आहे.

- राजेंद्र पवार (चेअरमन, अंत्रिकल्परत डेव्हलपमेंट ट्रस्ट)

